

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

На седници Наставно-научног већа Филолошког факултета одржаној 27. марта 2013. године, на основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, именовани смо у Комисију за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Јелена Гинић предала под насловом: Настава прозодије руског језика у српској говорној средини (лингвистички и лингводидактички аспекти).

Комисију чине: др Вучина Раичевић, редовни професор, др Предраг Пипер, редовни професор, редовни члан САНУ и др Ксенија Кончаревић, редовни професор.

Част нам је да поднесемо Наставно-научном већу следећи

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
Кликните да бисте почели унос текста
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију Кликните да бисте почели унос текста. Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 27. марта 2013. године донело је Одлуку (бр.1047/1, од 1.04.2013) о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Јелена Гинић предала под насловом Настава прозодије руског језика у српској говорној средини (лингвистички и лингводидактички аспекти).</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. Кликните да бисте почели унос текста. Др Вучина Раичевић, редовни професор (22. 12. 2010), русистика, Филолошки факултет Универзитета у Београду</p>

2. Кликните да бисте почели унос текста.
Др Предраг Пипер, редовни професор (5. 12. 1991), редовни члан САНУ, русистика, Филолошки факултет Универзитета у Београду
3. Кликните да бисте почели унос текста.
Др Ксенија Кончаревић, редовни професор (9. 04. 2008), русистика, Православни богословски факултет Универзитета у Београду
4. Кликните да бисте почели унос текста.
5. Кликните да бисте почели унос текста.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Кликните да бисте почели унос текста.

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Јелена (Тихомир) Гинић

2. Датум рођења, општина, република:
Кликните да бисте почели унос текста.

Рођена 29. маја 1975. године у Београду, Савски венац, Република Србија.

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:
Кликните да бисте почели унос текста.

23. јуна 2006. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду одбранила је магистарски рад *Промене у нормативној фонетици савременог руског књижевног језика*.

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
Кликните да бисте почели унос текста.

Научна област: Славистика

Ужа научна област: Руски језик, Лингводидактика – методика

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Кликните да бисте почели унос текста.

Настава прозодије руског језика у српској говорној средини (лингвистички и лингводидактички аспекти)

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Кликните да бисте почели унос текста.

Докторска дисертација мр Јелене Гинић обима је 306 компјутерски штампаних страница. Дисертација има троделну структуру коју, поред од Резимеа, чини: а) Увод (1-12), б) Централни део, који садржи четири посебна поглавља – Глава I (13-75), Глава II (76-97), Глава III (98-253), Глава IV (254-263), в) Закључак (264-28), Извори за анализу (282-287), Литература (288-306). Сву експерпирану грађу кандидат је анализирао квантитативно у 28 табела, у којима је приказан удео фонетског материјала појединих уџбеника/приручника укупном материјалу по уџбеничким лекцијама, затим удео сегментног и прозодијског материјала у фонетском материјалу, као и резултати фреквенцијске анализе фонетских доминанти у сваком уџбеничком комплекту.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кликните да бисте почели унос текста.

У **Уводу** овом раду кандидат је изложио веома добро осмишљену концепцију свог будућег истраживања; прегледно, у сажетој форми, истиче главне циљеве и задатке дисертационог истраживања, указује на његов предмет, научну и апликативну вредност и на одговарајућу методологију која ће бити примењена у овом истраживању. Овде се поред осталог, образлажу и појмови којима ће у основи бити посвећено ово истраживање – прозодија, акценат, интонација, сугласнички и самогласнички глас, предвиђени методи истраживања с неопходним терминолошким апаратом итд. Посебно место заузима образлагање предмета дисертације, чиме се указује на сву сложеност и захтевност истраживања у вези с наставом прозодије руског језика у српској говорној средини. Овде кандидат објашњава и кључни појам овог рада - *«наставу прозодије»*, под којим подразумева прозодијски наставни

материјал у школским уџбеницима руског језика у српској говорној средини, који су иначе послужили као примарни извори за анализу. Износи се чињеница да је проведеној контрастивној анализи у истраживању претходио *метод непосредног запажања*. Тачније, «после присуствовања великом броју часова руског језика у неколико основних школа и гимназија (више од 100 часова), као и после вишегодишњег рада на вежбама из фонетике са студентима руског језика (међу којима сваке године има и почетника), учили смо тешкоће у настави прозодије које се врло тешко превазилазе. Увид у тешкоће послужио нам је као путоказ за коришћење обимне фонетске и методичке литературе у вези с прозодијом руског језика, после чега смо све тешкоће навели на странама дисертације и предложили поступке за њихово превазилажење» (5), закључује кандидат. Током израде дисертације коришћен је и анализиран широк корпус научне и стручне литературе, након чега је уследило ексцерпирање потребне грађе. У овом делу рада такође се даје сажет, али веома информативан исходијат истраживања фонетике и прозодије руског језика у српској говорној средини у српској науци (7-9), почев од прве половине XX века, када се појављује први научни рад у којем се контрастирају фонетски системи српског и руског језика (1919. године проф. Радован Кошутић објављује књигу *Грамматика русского языка. I. Фонетика. А. Опыт дее*), све до данас. Такође, јасно и прецизно је описан главни циљ овог истраживања, где се истиче важна чињеница да «у српској науци /говорној средини/ у новије време није било ширих истраживања у вези с прозодијом и наставом прозодије руског језика» (10-11).

У **Првој глави** овог рада – *Прозодија руског језика у поређењу са српским: лингвистички аспект - контрастивна анализа* - детаљно се први пут описује прозодијски систем руског језика у поређењу са српским, са свим релевантним карактеристикама, при чему је као водећи примењен *контрастивни метод*. Говори се о акцентуацији руског језика у поређењу са српском: о главним акустичким особинама које обликују руски акценат, о прозодијском језгру речи, руским акцентованим вокалским гласовима и њиховим особинама (једнородности и неједнородности, дифтонгоидима и полидифтонгоидима), као и редукованим гласовима. Даље је реч о руском интонационом систему у поређењу са српским, његовим јединицама и средствима, где се подробно описује терминологија, специфичности кретања тона и прављења пауза, уз поређење са српским језиком. Веома добро су уочене најмаркантније разлике у акцентуацији и интонацији између руског и српског језика, указано је на појаве у прозодијском систему руског језика којих у српском нема, те им се због тога мора посветити посебна пажња у школској настави руског језика. При томе је кандидат дошао и до карактеристичне мелодијске кривуље руске интонације, као и до типичне кривуље српске интонације, што је приказано у приложеним схемама/графиконима (54-72). Јасно је указано на поједине специфичности руског језика у односу на српски, као, на пример, на прозодијско језгро фонетске речи руског језика и на специфичну сегментацију исказа руског језика. То је кандидату омогућило да дође до закључка да је сегментација у руском и српском језику потпуно различита, чему је и посвећено даље излагање о овој појави. На крају овог поглавља дат је преглед руског интонационог система по моделима истакнутих руских аутора и истраживача у области

прозодије - Бризгунове, Касаткина и Кодзасова.

Друга глава дисертације - *Прозодиаја руског језика у српској говорној средини: тешкоће у овладавању и поступци за (њихово) превазилажење – лингводидактички аспект. Прилази настави прозодије у оквиру наставе фонетике* – посвећена је веома битном лингводидактичком аспекту прозодијске проблематике. У овом поглављу кандидат предлаже многобројне поступке који би у настави прозодије довели до превазилажења озбиљних тешкоћа које су евидентирани и побројани. И поред тога што су многи поступци већ познати у методичкој науци, кандидат предлаже и нове поступке, док је неке друге поступке, до сада у методичкој литератури непознате, укључио из лингвистичке (акцентуацијске литературе). Кандидат сматра да је у настави прозодије најсврхисходније користити „обострани прилаз“; другим речима, увек полази од минималног контекста (исказа или фонетске речи) у ком аналитички приступа и сегментним јединицама и њиховим средствима.

У низу приказаних тешкоћа у овладавању руским акцентом и поступака за њихово превазилажење, кандидат издваја, поред осталих, следеће: 1) «за тешкоћу која се огледа у овладавању прозодијским језгром именовали смо поступак кратке станке уз продужење трајања артикулације предакцентованог вокалског гласа; 2) за овладавање гласовима [ы] и [а] предложили смо већ познати поступак „ослонца на гласове-пратиоце“, с тим што смо предложили нове гласове пратиоце у односу на оне који се појављују у нашој методичкој и фонетској литератури ([г] и [к]); 3) за овладавање неједнородним гласом [ʏ] именовали смо нови поступак: поступак „ослонца на артикулацију замишљеног гласа“ (у овом случају [у]); 4) за овладавање неједнородним вокалским гласовима који се налазе у меком сугласничком окружењу именовали смо поступке: „продужавање трајања затворене артикулације с отварањем на крају“ (на пример [и^иа]), поступак „продужавања трајања затворене артикулације“ (на пример [и^иа^и]) или „продужавања трајања отворене артикулације са затварањем на крају“ (на пример [а^и]); коначно, истакли смо значај правилног изговора меких сугласничких гласова за овладавање неједнородношћу акцентованих вокалских гласова» (81-84).

У тешкоће при овладавању местом акцента у фонетској речи у ширем и ужем (покретни акценат) смислу издвајају се: 1) овладавање изговором редукованих вокалских гласова усваја се најбоље аналитичко-имитативним методом (нисмо именовали поступак); 2) овладавање ритмиком руске фонетске помаже већ познати поступак „моделирања фонетске речи“; 3) овладавање целовитошћу фонетске речи може се постићи поступцима које смо именовали као поступке „интеграције фонетске речи (графичко и звуковно)“, „неужне акцентуације сваке акцентогене речи“ (84-89) и др.

Сасвим је оправдано мишљење кандидата да би при овладавању местом акцента у основношколској настави требало да буде правилно читање речи с обележним акцентом, избегавање ритмичких модела дужих од тросложних, као и речи које су проблематичне у погледу места акцента, а не спадају у лексички минимум (89).

Уз тешкоће у овладавању руском интонацијом наводе се и поступци за њихово превазилажење - овладавање основним моделима исказивања упитности који потпомажу два

поступка, назван „поступком засићења текста типичним исказима“ и „поступком посредовања (превођења)“, овладавање дијапазоном руске ИК-3, што се може превазићи поступцима „ширења исказа“ и „моделирања“, овладавање сегментацијом и правилним кретањем мелодијског тона (ИК-3) у унутрашњој фонетској синтагми итд. (91-94).

Констатује се, на крају овог дела, да се сама артикулациона база руског језика формирала на потпуно различит начин у односу на српску: на ово утиче низ специфичних кретања артикулационог апарата, условљеног сегментним и прозодијским особеностима руског језика.

Трећа глава – Настава прозодије руског језика у српској говорној средини у светлу обостраног прилаза – Лингводидактички аспект – најобимнија по броју страница, презентује фонетску материју из примарних извора (уџбеника руског језика у српској говорној средини). Проведене су квантитативна, квалитативна и фреквенцијска анализа уџбеничких комплета за основну и средњу школу, с циљем да се, пре свега, да преглед квантитета, квалитета и учесталости фонетских јединица и средстава, као и да се утврди место прозодијских јединица и средстава у фонетским јединицама. Као модел фонетске доминанте ексцерпиран је сав фонетски материјал из пет извора: уџбеничког комплета *Родничок* (I–VIII разред основне школе), уџбеничког комплета *Орбита* (V– VIII разред основне школе), уџбеника шездесетих и седамдесетих година у коауторству Петра Митропана, уџбеника *Руски језик* (I–IV разред гимназије) и *Первый диалог* (I и II разред богословских школа). Сваки од уџбеника за одређени разред упоређен је с уџбеницима претходних издања. Након подробне и критички проведене анализе уџбеника кандидат је дошао до корисних сазнања и до низа веома интересантних закључака у вези с наставом фонетике уопште, и, наравно, с наставом руске прозодије у српској говорној средини. Закључци су извођени после анализе уџбеника за сваки разред појединачно, што је веома добро са становишта систематичности и прегледности излагања материје и резултата истраживања. Тако, на пример, после анализе комплета *Родничок 5* закључци су изведени, како у вези с фонетским и прозодијским материјалом датог комплета, тако и у поређењу с претходним комплетом, или, рецимо, при поређењу комплета *Орбита* с комплетом *Родничок*.

Приликом ексцерпирања фонетског материјала кандидат је ивршио његову систематизацију, уврстивши га или у **сегментне доминанте** (које се односе на гласове и њихова средства) или у **прозодијске доминанте** (које се односе на прозодијске јединице и њихова својства – акценат и интонацију).

У општем закључку који се односи на релацију уџбеници - настава руске фонетике и прозодије у српској говорној средини подвлачи се, поред осталог, да су највећи проблеми који се уочавају у актуелним уџбеницима померено тежиште првог центра (и даље је у актуелним уџбеницима тежиште на фонетском стереотипу), недовољан квантитет и квалитет вежби за поједине фонетске и прозодијске доминанте, одсуство фонетског материјала у централној компоненти уџбеника (у тексту), његова недовољна повезаност с комуникативним садржајем уџбеника и др. (259-260).

Изведени закључци кандидата, на крају овог дела рада, дају повода и пружају могућност за стручну расправу о што потпунијем сагледавању и решавању ове осетљиве проблематике.

У овом поглављу пажња је, поред осталог, била усмерена и на графичко обележавање места акцента и читање речи у којој је акценат графички обележен у везаном тексту, на редукцију неакцентованих самогласника и друго, што је веома важно за основношколски узраст, посебно за почетну етапу наставе.

Четврта глава рада – *Поновно дефинисање програма за наставу прозодије у српској говорној средини* - посвећена је анализи програма наставе руске прозодије у српској говорној средини, тачније, анализи програма за основну и средњу школу (гимназију), и то оних делова који тематизују фонетски и прозодијски материјал, предвиђен за обраду, при чему кандидат износи и свој оригиналан, креативан и интересантан предлог наставе прозодије у српској говорној средини која би обавезно требало да буде заступљена у програмима. Према сопственом виђењу ове проблематике, кандидат сматра да би „настава прозодије у српској говорној средини требало да обухвата четири концентра од којих би прва два представљала прозодијски минимум. Први концентар би био тематизован већ у петом разреду основне школе (прва година учења), а обновљен у шестом разреду. Други концентар би био тематизован у седмом разреду и обновљен у осмом, заједно с непрекидним обнављањем првог концентра. Трећи концентар по истом принципу био би везан за први и други разред гимназије, а четврти – за трећи и четврти разред гимназије» (260). Концентри су дати у виду таксономије конкретних садржаја и задатака наставе прозодије у основној и средњој школи.

Овако схваћен модел програма, односно система прозодије у наставе руског језика у најтешњој је вези са његовом предикцијом – детерминантним психолошким, дидактичким, гносеолошким и особито лингвистичким чиниоцима конципирања и вредновања наставе и усвајања прозодијских појава и елемената руског језика у српској говорној средини, у условима руско-српског билингвизма. Такав концепт у ствари предвиђа ревизију постојећег стања у циљу прецизирања и одређених измена програмских захтева, корекције у презентацији, бољем маркирању и активирању прозодијске материје у уџбеничкој литератури, а самим тим измена у организовању и извођењу наставног процеса.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Кликните да бисте почели унос текста.

уз

напомену:

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити

потврду о томе.

Кликните да бисте почели унос текста.

Објављени радови у вези с докторском дисертацијом:

- 1) Јелена Гинић (2012): *Фонетика у уџбеницима Петра Митропана*. – In: Славистика XVI, Београд: Славистичко друштво Србије, 2012. – стр. 399–408.
- 2) Елена Гинич (2012): Просодические единицы и признаки в комплекте учебников русского языка *Родничок* (I–VIII классы восьмилетней школы) в школах Сербии. – In: Русистика: язык, культура, перевод, София: Изток-Запад, 2012. – с. 460–467.
- 3) Елена Гинич (2011): *О составлении корпуса по исследованию обучения просодическим признакам русского языка сербоговорящих школьников и студентов*. – In: Русский язык как инославянский. Вып. III, Белград: Славистическое общество Сербии, 2011. – с. 195–206.
- 4) Елена Гинич (2011): *Некоторые наблюдения над статусом просодии в изучении русского языка в сербских школах*. – In: Русское слово на Балканах. Материалы первого международного симпозиума. Шумен, 14–16 октября 2010, Шумен: Фабер, 2011. – с. 343–348.
- 5) Елена Гинич (2010): *Учебная просодия русского языка в свете просодии сербского языка*. – In: Русский язык как инославянский. Вып. II, Белград: Славистическое общество Сербии, 2010. – с. 152–161.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кликните да бисте почели унос текста.

У **Закључку** овом раду кандидат истиче да је истраживање у вези с наставом прозодије у српској говорној средини (лингвистички и лингводидактички аспект) обављено на секундарној фонетској литератури помоћу контрастивне анализе, уз коришћење метода непосредног запажања, «који је у великој мери био путоказ за читање литературе». С друге стране, примарно истраживање проведено је на примарним изворима (уџбеницима руског језика у српској говорној средини за основне и средње школе), као и актуелним школским програмима за руски језик у Србији. Примарни и секундарни извори имали су за циљ постављање дијагнозе у вези с наставом прозодије, што је довело до низа разноврсних закључака који су на различитим местима у дисертацији већ истакнути и дубље поткрепљени. У завршном делу кандидат уопштава резултате обављених истраживања о акценту руске фонетске речи као прозодијског средства, о прозодијским јединицама, о интонацији руске речи као прозодијском средству итд. Овде је још једанпут укључен и преглед карактеристичних тешкоћа у овладавању прозодијом руског језика у српској

говорној средини и поступака за њихово превазилажење: тешкоће у овладавању акцентом и поступци за превазилажење, тешкоће у овладавању местом акцента у фонетској речи у ширем и ужем смислу, тешкоће у овладавању интонацијом и поступци за њихово превазилажење. Затим следи кратак садржај кључних резултата квантитативне, квалитативне и фреквенцијске анализе уџбениког комплета за основну и средњу школу. На крају, дат је и сопствени предлог програма наставе прозодије у српској говорној средини, по центрима. При томе се закључује да би «настава прозодије требало да обухвата две трећине укупног фонетског материјала који би био заступљен у уџбеницима с низом вежби и утканешћу у основни текст уџбеника (...) Оптимална количина фонетског материјала у односу на читав уџбеник (специјалног, садржински повезаног с темом уџбеника) била би приближних 15–20 % уколико се ради о пратећем фонетском курсу, или нешто више (до 30%), уколико се ради о почетном курсу» (279). О овим квантитативним релацијама и пропорцијама може се, наравно, и продискутовати.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кликните да бисте почели унос текста.

Докторска дисертација мр Јелене Гинић у потпуности је урађена у складу са постављеним циљем и задацима истраживања, који су наведени и у образложењу приликом пријављивања теме. У погледу своје структуре дисертација садржи све битне елементе једног оваквог истраживачког рада. Кандидат је систематично и прегледно изложио теоријски аспект рада, студиозно и пажљиво је обавио анализу и проучио резултате својих истраживања и успешно извео потребне закључке. Резултати овог дисертационог истраживања отварају пут новим теоријским и примењеним истраживањима у области лингводидактике и методике наставе руског језика, па и шире. Истовремено, подвлачимо практичну проверљивост и применљивост ових резултата у живој пракси наставе руског језика на свим нивоима учења, док посебан значај добијају на универзитетском нивоу, на филолошким студијама, за студиознији приступ овој проблематици, како на основним академским, тако и на мастер студијама, на којима се образују и припремају будући професори руског језика. Дато истраживање може бити добар ослонац и при изради нових фонетских приручника руског језика, ради комплексније и прецизније разраде ове проблематике, што са своје стране може да допринесе и повећању ефикасности учења и овладавања руским језиком на свим нивоима наставе. Истовремено, можемо констатовати да је кандидат испољио солидну упућеност у литературу у вези с предметом дисертације и веома добар увид у проблематику коју ова тема и истраживање обухватају.

Примењена методологија и техника израде рада у потпуности задовољава општеприхваћене научне критеријуме и одражава висок ниво научно-стручне компетенције кандидата. У постизању постављених циљева и задатака кандидат се определио за следеће

основне методе истраживања: индуктивни, статистички, метод анализе и синтезе, генерализације и контрастивне анализе, што је довело до низа веома битних закључака, затим за декриптивни метод, уз помоћ којег се оцењивао квалитет и прецизност фонетског објашњења или вежбе, као и за методе квантитативне и фреквенцијске анализе.

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кликните да бисте почели унос текста.

Комисија није уочила било какве веће недостатке у овом дисертационом истраживању, осим неколико мањих појединости, о којима се може продискутовати, и треба да буду разјашњене у разговору с кандидатом на усменој одбрани.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Кликните да бисте почели унос текста.

На основу напред изнетог мишљења и укупне оцене докторске дисертације мр Јелене Гинић, можемо закључити да је кандидат зналачки, систематично и успешно обрадио тему чији је степен научне релевантности, актуелности и проучености на конфронтативном плану такав да она представља веома значајн допринос српској русистици у области руске фонетике и прозодије и од велике је важности не само у теоријском него и у апликативном погледу.

Стога, Комисија са задовољством *предлаже* Наставно-научном већу Филолошког факултета у Београду да препоручи Сенату Универзитета у Београду да *овај рад прихвати и кандидата позове на усмену одбрану*.

У Београду, 10. априла 2013.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

др Вучина Раичевић, ред. професор

др Предраг Пипер, ред. професор и ред. члан САНУ

др Ксенија Кончаревић, ред. професор

